

Sian lippoamisesta Torniojoella.

I.

Merisiika, lohen jälkeen arvokkain kansanomainen talouskalameen, nousee kuten lohikin muutamiin suurimpiin virtoihimme kutemaan, jolloin sitä pyydetään samoin menetelmin kuin nousulohta. Kansatieteellisessä katsamossa alkukantaisin pyyntitapa on *lippoaminen* eli pitkävarisella haavilla tapahduttaa kalan nosteleminen virtavasta vedenä. Lohja tällä tavoin pyydetään verraten vähän, mutta siihan pynnissä se siitävästo on varsin tärkeää menetelmää. Tärkeimmät nykyiset sianlippouspaikat ovat Torniojoen alajuoksulla Karungin pitäjässä sijaitsevat Kukkolan ja Matkakosken kosket. Siikoja lipotaan myös Kemin maalaiskunnan Taivalkoskessa sekä Ruotsin puolella Kainuun, Äbyn- ja Skelleftejoen muutamissa koskissa. Ennen maailmansotaa lipottiin sitä runsaasti myös Kokemäenjoen loppadoilla sekä ennen Vuoksen laskua Käkrisalmen koskessa.¹ Muisto sianlippopalaustuksesta on säilynyt myös Ruotsin Taalaista, jossa Siljanjärveen laskevalla Ryssän joella on käytetty samanlaista pitkävaristia lippoja kuin Torniojoella.²

Miten tuollainen alkukantainen, mutta Kukkolassa ja Matkakkolla edelleen hyvin tuottoisa pyyntitapa, jossa välineenä on vain yksinkertainen kädenjatko, *lipro*, on voinut säilyä nykypäiviin, selittyy sian vaellustavasta ja vesistön paikallisuonteesta. Siika on niin kalastajat väittäväät, hyvin arka ja varovainen kala. Sen jokin nousu tapahtuu kesän kirkkaimpana aikana, jolloin se taitavasti välttää lanoja ja mertoja. Verkkooja ei liioin voida sopivasti laskea virtavain jokiin. Nuotan, saaruan ja inan edestä siika pakenee hyvin kärkkäästi. Mutta miten sitä saadaan pyydetynksi pienellä lipolla, jonka suun pitempä haluaisija ei ole paljon yli puolen metrin, käyneet ymmärettäväksi seuraavan perusteella.

Kaikki varsinaiset sianlippouspaikat sijaitsevat väkevävirtaisissa koskissa, joita siität pykivät nousemaan päästikseen ylemmäs mieleisille kutilupakoille yläjuoksun matalaihin hapekkaisiin vesuihin. Kun kosket ovat pitkiä ja voimakkaita, kalat eivät jaksaa uida yhteen menoon koko matkaa alaniivasta niskaan, vaan ne nousevat vähitellen, viipyen

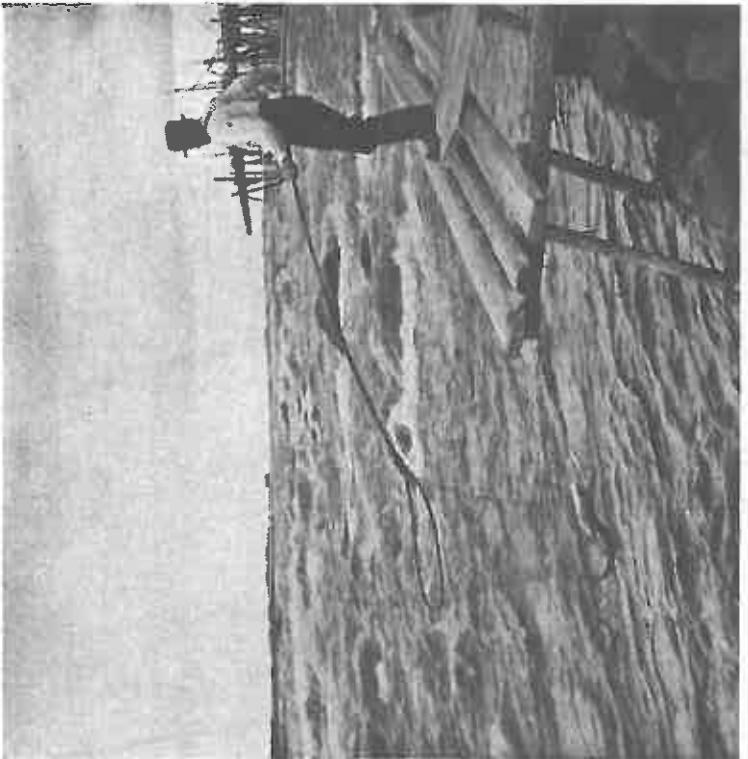
samassa koskessa pitkät ajat pyrkisää pöhjakosteesta toiseen ja leväteessään niissä. Vaikka vesi kosken pinnassa ryöppää ja kiitää vinhasti eteenpäin lähes kaikkialla rantojen välissä, ei liike ole samainen pohjassa. Jo rannan niemekkeet syznyttävät tyveniä *rantakontakteita* ja taaksepäin suuntautuvia *lakanvirtotoja*. Aivan samanlaisia on runsaasti pohjassa. Niinkuin ihmisen myrskyrulessa löytää tyveniä paikan huoneen seinustalta, kallion suojusta tai metsän laidasta, kala löytää tyveniä kosteen pöhjakiven tai jyrkän pöhjakallion särämän takaa. Vaikka vesi kiitää hurjaa vauhtia metrin tai parin vähuisena virtana yli, kiven takana on tyyniä ikääneen turulensuoissa, etenkin jos vähän alempana on vielä toinen kivi, joka estää virran liian nopeasti painumasta pohjaa kohti. Vielä parempi on, jos pöhjakosteella on sisustusuojatkin, jolloin pohjaan muodostuu pitkulainen kuoppa eli hauta. Tällainen on oikea *lippous* eli *kuoppa*, jonke noususuihat varastoituvat ja josta ne nostellaan ihmisten ravinnoksi. Kun virtaa vastaan taistelerva siika tapaa pöhjakosteeseen, se heittäätyy sinne uupumeena ja varuillaan olematta lepäämään. Tämän tietää pyyntimies. Hän painaa varovasti sinisen harmaan lipponsa, jonka katajainen suuvanne eli *vempale* on tummalla nahalla päälystetty pemmeäksi ja himmeäksi, kuopan yläsyrrää ja kuljettaa sitä hoikalla varrella tasaisesti alaspäin ilki kuopan pohjaa. Virta painaa vartaa, mutta tyveniä pöhjakosteeseen vesi jarruttaa lippoa ja painaa havaspussin kuosulleen, huomaamatta kuopassa lepäävä siika on solunut lippoon, joka nyt sirolla liikkeellä hoaa nopeasti vedestä. Näin käy siian varsinaisen vedestäjäöstö Karungin Kukkolassa ja Matkakkolla. "Teknillisän suorituksena sitä voidaan luonnehtia yllättää pääni suojahautaan tapahtuvaksi hyökkäykseksi. Kalastajat tuntevat jokaisen lippouksen eli kuopan, ja siten he tuntevat myös ne »polut», joita siika käyttää koskeaa noustessaan. Kerrotaan, että siiat nousevat pienissä parvissa, joten niitä kuopan poljalta tapaa useita samalla kertaa. Harvinästä ei olekaan, että lipossa noussee kerralla kaksi, kolme, jopa useampiaakin. Yhden miehen pääväsaalis voi vielä nykyään noussta huomattavien määriin. Pärhaina päivinä koskesta nostetaan 600—1000 kalaa eli runsaasti yli 1000 kg. Huomattavan hyvä kalavuosi oli pitkästä aikaa kesä 1938, jolloin Kukkolassa erääänä heinäkuun loppupäivänä kerrotaan Lipothun Jähes 2000 siikaa. Viime kesän (1940) parhain päivän saalis on ollut noin 1400 siikaa.¹

¹ Sven Ekman, Norrländs jakt och fiske (Uppsala 1910) 334; T. H. Järvi, Suomen merikalastus ja jokipyynnit (Porvoo 1932) II; U. T. Sverdrup, Suomalaisen kalastusta (Helsingi 1907) 137—139, 394—395; Iki, myös Kotiseutu 1910, s. 235—236.

² Sigfrid Svensson, Notar och andra fiskeredskap. Gruddbo på Sollerön (Tukholma 1938) 322.

Silloin ilmestyy nousulohi jokeen, ja aina silloin tällöin lippomies saa sen haavineen; muruen varsinaisen lohempyntti tapahtuu lanoilla rantatelineillä. Ilmestyy nousulohi jokeen, ja aina silloin tällöin lippomies saa sen haavineen; muruen varsinaisen lohempyntti tapahtuu lanoilla rantatelineillä.

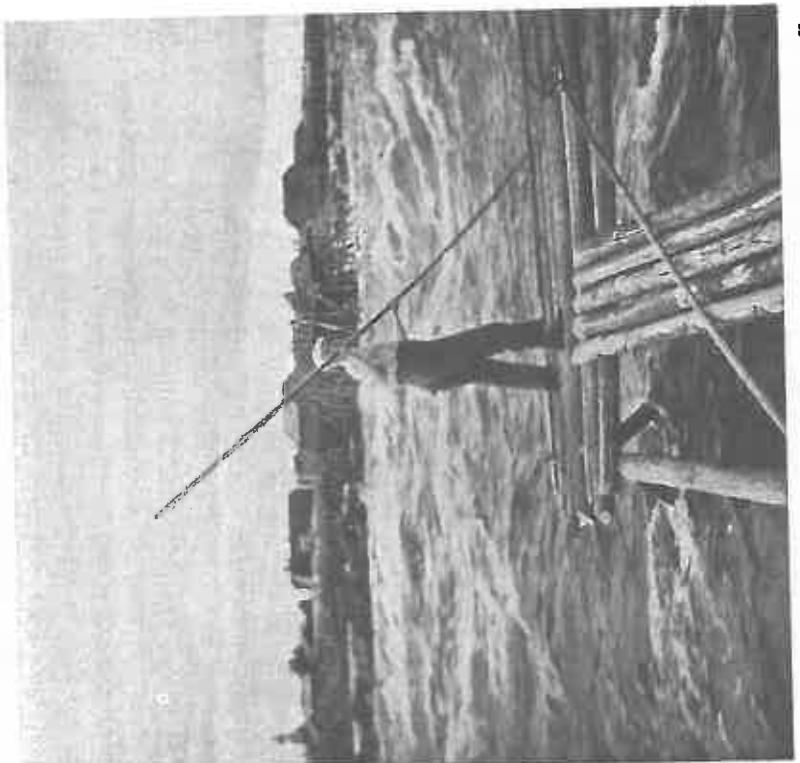
¹ Veikko Hintikka, Siianpäistossaa Kukkolalan koskella. Helsingin Sanomat 1940, no 277 (12.10.) s. 10.

Pari sukaa on sattunut lippoon. Valok. Kansatietellinen Filmi 1939.

kulkua ohjataan myös rantapadoilla, joita pystytetään kummallekin koskelle. Padon ulkoreuna saattaa näet ulottua sopiraan lippoukseen, joka tällöin muodostuu tarpeelliseksi kalan levähdyspaikaksi. Padoissa muuten on moniaita lana- ja merransjajoja. Kun tulva laskee, kuivuvat rannimaiset lippoukset, ja krenkut ja paoet rakennetaan keskempänä virtaa sijaitseviin lippouksiin, sölkökuppaan (Matkakoski), joita korkean veden aikana on mahdoton käyttää. Molemmissa koskissa muudan lippous (*Ankkuri*) sijaitsee miltei keskellä virtaa. Sinne asti ei kuitenkaan voida rakentaa siltaa, vaan lippoaminen suoritetaan veneessä seissten. Tämä on väkevässä virrassa mahdollista vain silloin, kun lipouksen yläpuolella on vedessä kohoava kiven järkäle, *ankkurikallo*, johon vene voidaan turvallisesti köydellä kiinnittää ja jonka luokse pääsy munut on mahdollista.

Lohen lippoamista harjoitetaan varsinaisesti vain keväällä; myöhemmän jokin voi sattua haaviin. Loppusuvella taimenen joutuminen saaliiksi ei ole ollenkaan harvinainen. Varsinaisen siian nousu ja sen mukaisesti myös lippoaminen alkavat vasta heinäkuun mittavissa

Lippomies työssään kalahaudan äärellä. Varalippo pitkällään portalla. Lippomies, joita rakennetaan tulvan alennuttua. Matkakoskella ja Kulpadoissa, joita rakennetaan suoraan jyrkältä rantäyrylältä, jonka alla on kollassakin ensin lipotaan suoraan suoraan jyrkältä rantaan, joka vaatii töitä, joka vaatii tottumusta ja sopiva pohjakoste.¹ Työ on miesten työtä, joka vaatii tottumusta ja voimia. Ei ole leikkintekoa nostaa liukkaalla rantakalliolla seisten väkevä, monikiloinen, temmeltävä lohi hoikkavartisella lipolla. Etenkin keväällä korkeanveden aikana, kun vesi on *tulossa*, lipotaan Matkakoskella suoraan rantakalliolta. Milloin lippous ei ole aivan rantakallion alla, rakennetaan porrasi eli *krempu*, jonka virranpuiten pää tukeutuu lippouksen reunalle pystytettyyn pitkäjalkaiseen renkkuun. Kalan tuni lippouksen reunalle pystytettiin pitkäjalkaiseen renkkuun. Kalan tuni lippouksen reunalle pystytettiin pitkäjalkaiseen renkkuun.

1. Kulkolan kostosta mainitaan Suomen puolelta seuraavat 11 lippopäikkä ylhääntä alaspäin: *Laitakari*, *Hyöky*, *Kivenalusta*, *Puonalausta*, *Pitkäjärvensuu*, *Saarenlaaka*, *Potikka*, *Ankkuri*, *Juovansuu*, *Pitkäkrempu* ja *Alakerkku*; Matkakoskelta seuraavat 14 ylhääntä alaspäin: *Vonkanniska* (2 eri paikkaa, joista toisesta vain Iohia keväällä), *Syyslahti*, *Kuru*, *Ori* (pato), *Ankkuri* (vene tai 2-päärinen pato), *Punanen kivi* (kehä), *Nuorinkoski*, *Uusimäenlaakso* (ranta), *Kotakorva* (lohi).

usein vasta Jaakon päivästä (25. 7.), joka on sian pyynnin alkamisen vanha merkkipäivä. Tällöin pyynti siirtyy kosken omistavalle kylälle eli *koskicunnalle* ja saalis jaetaan vanhojen perinnäistapojen mukaisesti. Tätä ennen lippokalastus on luvalista kaikille. Osattomat ja vähävaraiset käyttävät tätiä vähän saaliin alkaista olkeutta hyväkseen ja pistäätyvät usein *halmeen lippouksessa*, kuten tapaa Kukkolassa nimittäin; myös alkerimmat koskikuntaan kuuluvat miehet käyvät »halmeen» aikana lippoonineen kokeilemassa, milloin siika alkaa todenteolla nousta. Heti kun tämä todetaan, pannaan koski päivin ja sivullisten lipposoikeus lakkaa.

Tuottoisimpana kalastusaikana pidetään Jaakon ja Laurin välistä aikaa (25. 7.—10. 8.) Koskikunnan vuorolippous jatkuu kuitenkin elo-kuun lopulle ja joskus syyskuulle. Viimeksi lipotaan *laskutusikaa*. Lai-hakko ja pieni syysiikka tunnetaan myös nimellä *sapakkasikka*. — Kun saalis syksyllä alkaa kovin vähentyä, koskikunta lopettaa vuorolippouksen, ja jälleen vähavaraiset ja muut osattomat saatavat käyttää koskea hyväkseen.

Koskikunnan yhteiset käytännölliset asiat hoitaa *püülysmies (pää-lyhmies)* eli koski-isäntä, joka valitaan kevättavella pidettävässä osakasten kokouksessa. Saman henkilön vaali voidaan uusia useina vuosina peräkkäin. Koski-isännän tehtäviin kuuluu keväällä ennen veden nousua ja jäiden lähtöä lippouksien korjauttaminen. Voimakas virta saattaa näettä toisinaan vieritellä lippouksiuun isojakkin kiviä, jotka tekevät haavin käytön niissä mahdottomaksi. Kukkolan kosken lippouksia puhdistetaan *harkalla*, joka on kuonan mallinen puuvartinen, 2- tai 3-sorpainen rautakoura. Matkakoskella on luigatekoinen *harkkuri*. Siinä on 2 kiinteää sorppaa kuin hangossa ja päälä päin kolmas vipumainen sorppa, joka voidaan köydestä vetää puristaa nostettavaa kiveä tukeamaan. Edelleen koski-isäntä ilmoittaa kullekin osakkaalle, paljonko ja mitä puita on tuotava koskeen rakennettaviin patoihin ja telineisiin. Kukin tuoja veistää merkkinsä kuljettaimiinsa *potoperiin ja portaisiin*, jotta taas syksyllä, kun laitteet puretaan, osaa varmasti korjata omansa pois.

Koski-isännän on seurattava tarkoin siannousun kehitystä. Kun se kesällä on pääsyystä kunnon alkun, hään ilmoittaa taloihin, milloin ale-kitsenä ja kurvallemat padot. Ne ovat: 62 *Potonkorva* (mainitaan jo vuoden 1649 luetussa), 63 *Tokeenissa* (main. 1649), 68 *Vettinenä* eli *Svirihuta* (main. v. 1676), 69 *Hesopato* (nykyisin siitä käytetään tavallisesti nimeä *Värvipato*, main. v. 1649), 70 *Karipato* (main. v. 1649), 71 *Vähäcorva* (main. v. 1704), 72 *Mikonkivi*, 73 *Kurtosen Kallitymen*, main. v. 1649 (leviskän veropatona) ja 74 *Kurusen paito* (jkskaikki olivat kylän yhteisiä patoja; kahda viimeksi mainittuia luetunnottamatkaa (*koleksitille*) ja senaavasta).

Torniojoen Jylhän- eli Kukkolankoski ja kalastamot U. L. Grapen ja Oskar Tigerin kartasta vuosilta 1885 ja 1886.

Vasen eli Ruotsin-puoleinen ranta on merkitty kylän yhteiseksi (Sv:mf.), Suomenpuoleinen ranta kuuluu nimellisesti Niskalan teloon. Pienet neljät tarkoitavat koskiaitoja, g. on koskikotka. Vedemrajassa olevat isommat neljät ovat myllyjä.

Keskeltä koskea käy valtakunnan rajaa, tunnemmalla merkitys on karinlaoentööhylli. Kylällä on merkity kalkki silloiset lippoukset.

V. 1885 käytännössä olleet rantapadot on merkitty isollilla ja pienellä kirjaimella seuraavasti: Aa *Pausi*-niminen kevä- ja kesäpato, jossa on 14 lanan- tai merransijaa, padon pituus 330 jalkaa; Ab *Aurasinkorva*, 150 j., 5 sija; Eg *Valkamaa*, 100 j., 15 s.; Eh *Svirihuta*, 150 j., 25 s.; Ei *Aurasinkorva*, 330 j., 55 s.; Ek *Värvipato* eli *Kentinkorva*, 340 j., 44 s. ja Eh *Niskapato*, 150 j., 25 s.; El *Korvenkivi* eli *Rapokivi*, 40 j., 60 s.; Em *Mikonkivi*, 340 j., 44 s. ja En *Niskapato* 240 j. ja 34 s. Kalkki nämmä kevä- ja kesäpadot ovat Kukkolan kylän yhteisiä. Ruotsin-puoleiset läntisenä on Suomen-pato ja itäisen kyläkunnan omistama. Alempana on vielä 5 kylän yhteisiä patoja, joita käytetään tulvan aikana ennen loken rantapatoja on kolmenlaisia: 1. *Kevipatopaja*, josta käytetään tulvan aikana ennen lohen ranta ja kolmenlaista ja joita kalkkisi jäyvätkin kiville rannalle; 2. *kesipatopaja*, joita ovat kevipatopojen jatkoja ja joissa nykyisin pyydettään vain siihkaa ja mutta pieniä kalaa ja 3. *pikkupatopaja*, joissa avoveden ajan pyydettään pikku-

taan patoo ja monenkuo miehen on tultava töihin — tavallisesti mies äyriltä. Lisäksi hän johtaa rakennustyöt ja ilmoittaa taas, milloin »koski pannaan päiviin». Syksyllä hänen on huolehdittava laitteiden purattamisesta ja yhteisten varustusten korjuuseen panosta. Koski-isännän palkka maksetaan syksylä siikoina. Kovinkaan monta kiloa hän ei saa; ja palkka vaihtelee jonkin verran kesän saaliin mukaan: jos ei tule kalaa, ei palkkaakaan maksata.

II.

Matkakosken omista a Karungin Korpikylä; Kukkolan eli Jylhän koski kuului Kukkolan kylälle molemmil puolin valtakunnan raja. Omistusoikeudet lasketaan *koskiäyriessi*, joiden määrä taas riippuu talon mantaalista eli veromaasta sitten, että koskiäyri on, kuten sikäläinen äyri muutenkin, yksi kahdeksasosa ($1/8$) manttaalia. Suomen-puoleisessa Kukkolassa oli kalastukseen oikeutettuja vanhoja talonumeroita 16 ja niillä yhteensä 26 % koskiäyriä, Korpikylässä on talonumeroita 17 ja niillä 24 $\frac{1}{3}$ koskiäyriä. Talon äyrimäärä näyttelee tärkeää osaa, sillä juuri sen mukaisesti kunkin osakkaan on tuotava taraineita patoihin, portaisin ja krenkkuihin ja sen mukaisesti on osallistuttava työläisurkuisiin; sen perusteella myös saalis joka päivä jaetaan.

Koskiomistuksen suuruuden ja sen mukaan saalin suoraan verrannollisuus maamistukseen näyttää olevan myöhäistä ja ehkä Ruotsista pään osittain hallinnollista tietä saatua perua, sillä esim. Kemijoella Tervolan Könkäällä ja Taivalkoskella kaikki vanhat talonumerot ovat saman arvoisia, ts. saavat vuoronsa mukaan täyden kalastusvuorokauden *sikaräväyessä*, joka alkaa Jaakosta (25. 7.), riippumatta siitä, miten monta *klittiä* niiden veromaa on. Maaveron mukainen velvollisuuksienvälisten jakoperuste, mikä Ruotsin talonpoikien parissa on erityksissä vanha ja kansanomainen, on Torniojoenkin varressa kuitenkin jo satoja vuosia vanha. V. 1649 laaditussa Torniojoen patotarkastuksen toimituskirjassa mainitaan erityisesti Karungin pato (»Karungepato», jota »koko kylä käyttää manttaalinsa mukaisesti». Muista toimituskirjassa mainituista padoista (82 kpl.) ei ole samantapaista merkintää. »Koko kylän pato» mainitaan edellisen lisäksi vain Korpik-

lästä.¹ Muutamassa kihlakunnanoikeuden pöytäkirjassa v. lta 1704 mainitaan Kukkolan läntisessä kyläkunnassa vapaahointiseksi sovitun, että »työ, ainestenbankinta, patoaminen ja saaliinjakö» on suoritettava »jokaisen kyliäsuuden mukaisesti» ja etä se, joka ei osallistunut työhön ja tarveaineden hankintaan, menetti osansa ja etuna saaliiseen. Samansuuntaisia sopimuksia on kihlakunnanoikeuden pöytäkirjoissa jo vuosilta 1676 ja 1685.² Veroluuvun joutuminen kälästusosuuden suruuden määräitäksi näyttää tapahtuneen ensin lohenpynnin yhteydessä, jota enemmän kuin mitään muuta pyyntiä on järjestely hallinnollisilla siäädöksillä. Hyviä esimerkkejä on saatavissa Kemijoen lohenpyyntiosuuksien muodostumisesta. Niinpä eräässä tuomiokirkjassa v. lta 1615 sanotaan käsikynhättäjä Erik Haren, voudin ja lautakunnan myöntyneen ja suostuneen siihen, »että yhteinen kansa kalastakoon Kemijoessa sen mukaan kuin kukin veroa maksaa, mikä tapahtukoon lohen, taimen tai siilan nostuessa; mutta muuta pienää kalaa pyytäkööt sekä joessa että meressä ja järvisissä sen mukaan, kuinka kunkin varat myöntävät, mikä lausuttiin lujaksi ja pysyväiseksi tuomioksi itselunkin järkältämättä noudateettavaksi». Siian suhteeseen päätös ei ole Kemijoella tullut täysin voimaan, mutta kyllä lohen ja taimenen. Erityisesti patokalastuksessa, jota lohenpyynti on siellä 1500-luvun loppupuoleelta ollut, on yhä uudelleen hallinnollisissa päättökissä mainittu, että »talonpoikien tullee rakentaa tarpeenmukaisia pääpatoja, jotka on rahvaalle jaettava sen mukaan kuin kullakin on manttaalia» (v. 1655) ja että »Kemin lohenpyynti vanhimmissa ajoista on ollut jaettuna äyrin ja aurtuan muankaan, s.o. manttaalin mukaan» (v. 1801).³ Myös Varsinais-Suomesta voidaan historiallisena ilmiönä todeta, että nuottakunnissa osuuksiensuruuus on saattanut riippua osakasteen veroluuvusta, vaikka siellä yleisenä säännötnä voidaan pitää, että kalastusyhtiöissä osuudet talojen veroluusta riippumatta olivat yhtä suuria.⁴

Huomattava vielä on, että kalaastuoikuden en koskissa omistavat vain vanhat veerat oletti talonumerot. Niimpä Korpikylän alueella Palovaaraan, Martimo- ja Varejärvelle kruunumaille jo 1700-luvulla perustetut, mutta vasta 1800-luvun alussa verotaloiksi lumastetut talot eivät ole päässeet koskesta osalliseksi. Sensjaan eräs myöhäisempi Korpikylän talo, Pannimaa, on onnistunut hankkimaan osuuden

¹ Ktts. tarkoittaa Rovaniemiellä, Tervolassa ja Simolassa 1/12 manttaalia (Sana-kirjasäätöön kok. 28:397). Rovaniemiellä Muurolan padon omistavaan kallekunttaan kuului 10 ruotia. Ruodin puolikas siellä on kiltti, jossa on 4 neljännenestä. Tervolan Könkään padossa kiltiin asemasta kiertetään nimistä vero ja sen puolikkaasta ...

² John Granlund, Siftfesten i Kukkola. Tataburen 1940, 66, 67.

³ And. Joh. Malmgren, Asialistioja, jotka valaisivat Kemin ja Iin kruunukalastusten yleisiä olkeuden suhteita (Helsinki 1888) 8, 9 ja 72.

⁴ E. A. Virtanen, Varsinais-Suomen yhteiskunnallista kansankulttuuria 176, 175.

¹ Sten Lewenhaupt, Historik rörande det regala lastfisket i Torneå elf, Bilagor n:o 13, s. 25 (Tukholma 1892).

² John Granlund, Siftfesten i Kukkola. Tataburen 1940, 66, 67.

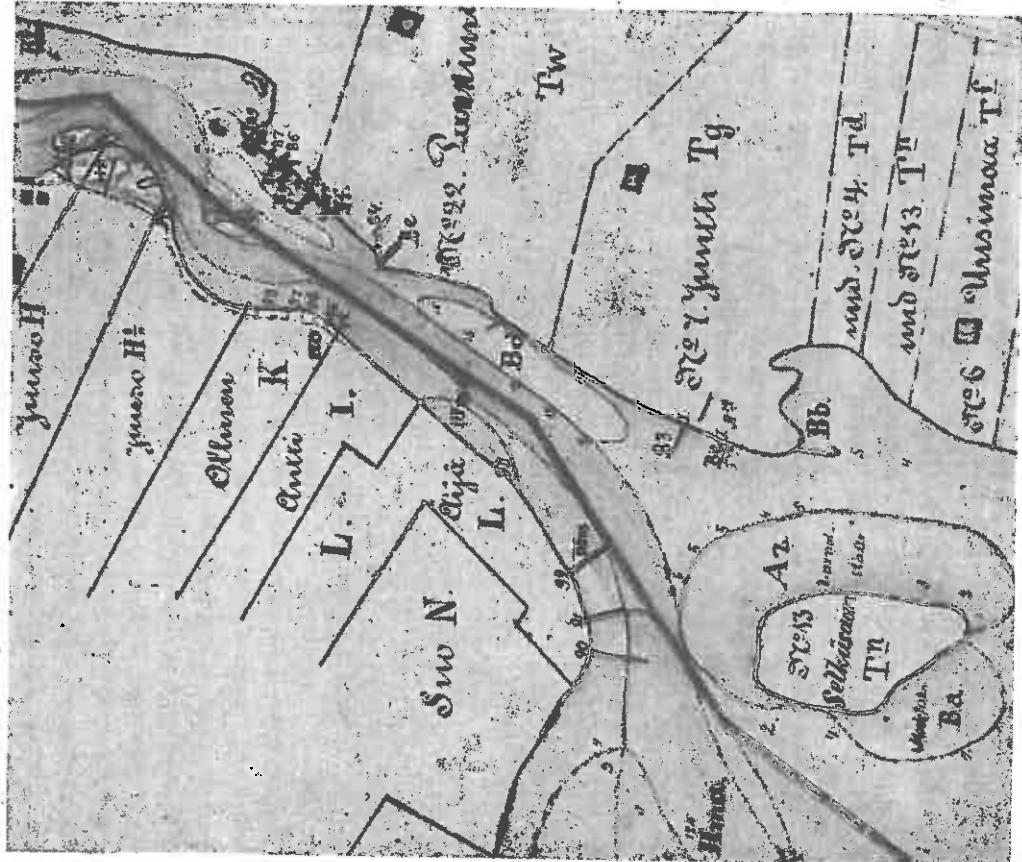
³ And. Joh. Malmgren, Asialistioja, jotka valaisivat Kemin ja Iin kruunukalastusten yleisiä olkeuden suhteita (Helsinki 1888) 8, 9 ja 72.

⁴ E. A. Virtanen, Varsinais-Suomen yhteiskunnallista kansankulttuuria 176, 175.

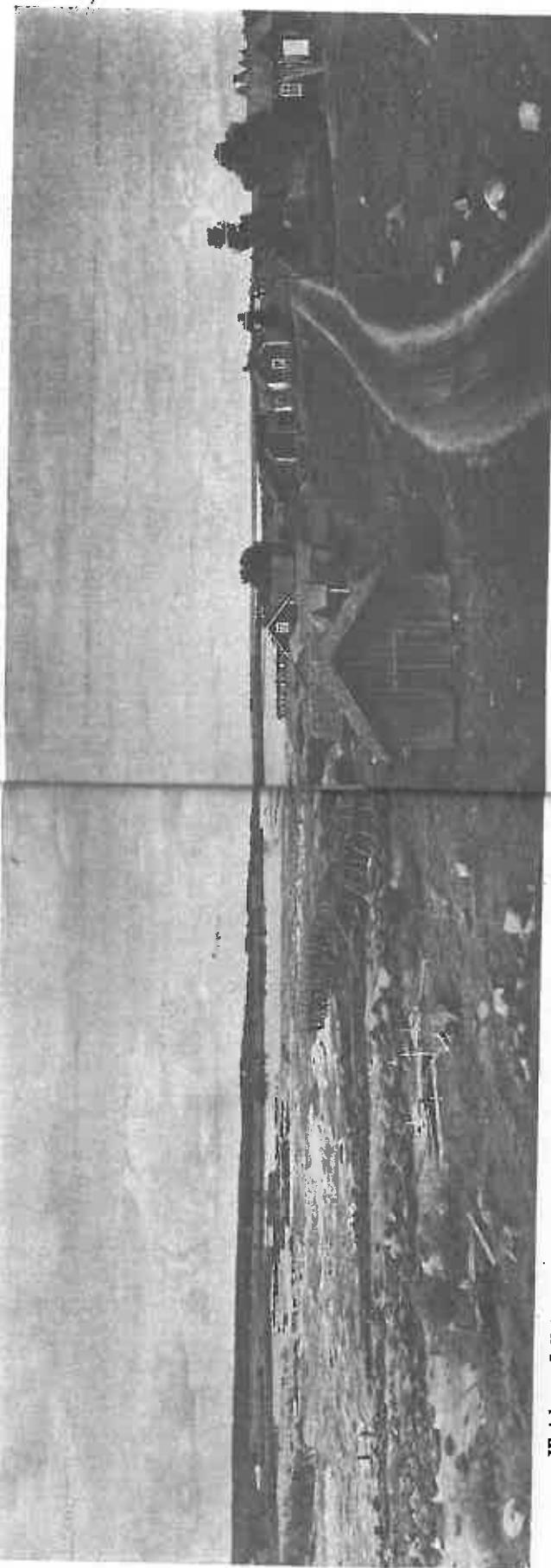
Matkakoskeen. Talo oli alkuaan perustettu krunun maalle (välpäätös v. lta 1769), ja verotaloksi v. 1804 lunastettaessa se oli saanut olkeuden harjoitetta Torniojoen uottuvien tilustensa kohdalla pienet kalan pyyntiä, minkä nojalla talo vaati osuitta myös Matkakosken sikoilin. Asiasta syntyi olkeusjuttu. Mutta ennenkuin se kärjällä saatuiin pääätökseen, koskikunta sopi v. 1859 jutun Pannimaan kanssa luvaten 2/3 äyrin pyyntisuuruden, mikä vastaa sen veroluukua 1/12 mantraalia. Vastaavasti Kukkolan koskeen osakkaaksi on kärjäjä käyden pyrkinyt sen läheiselle takamaalle Liakanjoen varteen 1700-luvulla syntynyt, mutta vasta 1800-luvun alussa omaksi kyläkseen erotettu Apajoki, kuitenkin tuloksetta. Alkuperäisellä koskikunnalla näyttää olleen vapaa oikeus ottaa tai kielää uuden talon tulo osakkaaksi pyyntiin. Kuvaavaa on Kukkolan Säippän talon tapaus. Kerrotaan, että Säippä on vanhoista taloista nuorin eikä ole alkuaan kuulunut koskikuntaan, vaan on vasta myöhemmmin siinhen otettu, äyrin osakkaaksi ehdoilla, että se tuo lippomiehille kerran kesässä juuston ja kannun viinaa. Tämä ruokaveron maksu on jo aikojá jäänyt käytännöstä. Mutta perimäieto on aivan oikea, sillä Säippä luastettiin verotaloksi vasta v. 1804, Kukkolan kylään kuluvana uudistalona Säippä (Sepsegård) mainitaan v. 1759, jolloin se eroitettiin kruununmaista.¹ Kielteisen kantansa uudistalojen osakkaaksi tulemiseen koskikunta on voinut viimeksi perustaa kuninkaan kirjeeseen vuodelta 1773. Mainittu kirje oli aiheutunut seuraavista syistä. Kruunun ryhdyttyä 1500-luvulla Kustaa Vaasan aikana anastamaan Perä-Pohjolan lohta ja yleensä lähensukuisia kalaa omakseen oli lohenpynnistä jo 1600-luvun alkupuolella tullut täydellinen kruunun regale eli yksityisoikeus, jotka tietyistä sääritöverosta eli taksasta vuokrattuun yksityisille henitymille. Monien riitaisuuksien takia »vuokrattiin» Kemijoen lohenpyynti v. 1666 yhteisesti jokivarren talollisille, jotka silloin, samoin-

¹ Korpijärvi ja Kukkolan meakirjoja ja karttoja Maamittauhallituksen ja Maataloushallituksen Kalastusosaston arkistoissa.

Hm Koskenrenta, kulleapaja; Ho Ojansuu, kevätpato 60 j., 4 s.; Hp Urtti, kevätpato 1 s.; Hq Karinkorva, kevätpato 5 s.; Hr Karinpiatto, kevätpato 146 j., 8 s.; Es Niskeranta, Niakan talon yksityinen kevätpato, 162 j. 10 s., tavallisella vedellä pato on kuvalla. Isommat numerot tarkoitavat Hackzellin v. 1741 karttoittamia kalastamoita. Hänen nimet ovat seuraavat: 83 Saarenjoki (Johitaksassa v. 1649), 84 Kotakorva, 85 Someropato, 86 Kurunpato, 87 Kivikkalo, 88 Alavonkan niska (jksityinen, lupa annettu 1679), 89 Yläoinkan niska eli Aluen Sapa (main. 1649), 91 Ylinen Sapo, 92–93 yksityisiä kevätpatoja, 94 Siivuistan puto, 95, 96 Ojansuu siivu, 96 Pölkönkorva, 97 Karhunkorva (main. 1649) ja 98 Urtti (main. 1649). Näistä n:o 83–87 olivat Korpijärven itäisen kyökkunan yhteisiä, n:o 90–91 läntisen kyökkuman. Silanlipouksia ei ole karttale erikseen merkity.

Matkakoski ja sen kalastamat U. L. Grapen ja Oskar Tigerin kartan mukaan vuosilta 1885 ja 1886. Maamittauhallituksen Kalataloudellisen osaston arkisto. Merkkienvälitykset: (Suomen puolella) Az. Selkäsaaren kulleapaja (Laxnoställe); tassä käytetty kulle olt 390 jalkaa pitkää ja 13 korkea. Ba. Lohi- eli mukka- (< mutka) verkkipalkka (mockfiske); paikalla on käytetty keväällä ennen lohen veropyyntiä 8 tai 9 mukkajataa, joissa kruissakin 4–5 verkkaa ja nojottu yhteen ja laskettu. Selkäsaaren rannasta suoraan virtaa kohti vesien siiben, ettei jadan ulompi pää muodostu terävältä maiseen polvekkeen eli mukon, johon verkoon kurvetta ulva lohi sortui ellei olut jo sitä ennen tarhmut verkon silmääjät; Bb mukkajata, Bc Saarenkorva, 84 jalkaa pitkä kesäpato, jossa oli 15 lanan tai merransia; Bd Vihkapejan pikkipato; Be Kotakorva kevätpato, 70 j., 4 s., kesäisissä pato melkein kuivalta; Bei (= A10) Puomiska, 40 j.; Bi Someropato, 80 j., 8 s. (v. 1741 n:o 85); Hf Pjonnisa, sianlippous; Ig Pöltso, kevätpato ja sianlippous (v. 1741 n:o 86); Bh Neurais, kevätpato 40 j., 5 s.; Bi yksityinen Vonkan kevätpato. — (Ruciškiin puolella) Hm Koskenvalasta, kulleapaja, jossa käyt. 360 jalkaa pitkää ja 14 korkeaa muttaa; Hn Äijänranta, kesäpato 180 j., 15 s.;

Yleiskuva Jyllän- eli Kukkolankosken ristkasta ja Suomen-puolisesta koshdalla näkyy hiukan Väenpatoa ja sen jatke Karinpatoa, Suomen puolella Paasi. Vasemmalla pari miestä silkkaportalla, sen vierellä valkoissiki maalattu lippusalko.

kuin pyyntipaikat, jaettuun 8 valtakuntaan.¹ Sata vuotta myöhemmin (1765) suoritettiin Torniojoella samanlainen toimenpide, joka lähtimä aiheutti ylitorniolaisten v. 1757 tekemästä anomuksesta. Anomuksessa, joka ensimmäisen kerran oli tehty jo 1720 ja jossa oli vedottu Ii- ja Kemijoen pyyntijärjestykseen, korostettiin lohenpyytiosuuden riippuvuutta talon veroluuvusta. Lohenpyynnin yhteiseksitekeminen ei kuitenkaan miellyttänyt kaikkia talollisia, varsinkaan alatorniolaisia. Karunkilainen valtiopäivämies Hannu Mäki jättikin useden kylien puolesta v:n 1771 valttopäiville anomuksista vanhaan pylekunnittaiseen yhteispystymin lakkauttamisesta ja palaamisesta vanhaan pyyntijärjestelmään. Päättökesässään 8. IX. 1773 kuningas ilmoitti vuoden 1765 järjestykseen jäävän voimaan kuitenkin niihin selvennettyynä, että uudisaskilla ei ole oikeutta osallistua kullekuntauin, mikä oikeus on vain niillä (taloilla), jotka on merkitty v:n 1664 lohitaksaluetteloon tai jotka voivat osoittaa sen jälkeen harjottaneensa lohenpyyntiä.² Päättökseen puntaan vain lohenpyynnistä, mutta se on voitu soveltaa myös tuottoisaan sianpyyntiin. Että toisiaan vuosi 1773 tässä suhteessa voi olla tärkeä rajavuosi,

osoittaa se, että Kukkolan Välimaa on päässyt veroluukunsa mukaisesti siikapäivin, vaikka se on lunastettu verotaloksi vasta v. 1758; toiset kylät talot ovat maakirjan mukaan »vanhaa veroa». Korpijärven taloista on vain 8 »vanhaa veroa»; sensjaan toinen Niva, Martti eli Martimo ja Kaupit on lunastettu verotaloksi vasta 1735, 1752 ja 1756. Siikapäivissä äyrin osaa nauttivat Vankka ja Haapea esittäytyvät verotaloina vasta vuosina 1792 ja 1787 (Haapea), mutta molemmat on jo paljon aikaisemmin merkityt osakkaksi tietyihin Korpijärven alueella taksoitettuihin lohipatoihin.

Huikan odottamatonta on, että siihan pyynti e i lohen tavoin ole tulut valtion yksinoikeudeksi. Sensuuntaisia aloitteita on kyllä tehty. Niinpä valtiopäivämies Johan Nilssonpoika Tornion pitäjästä 1760-luvun lopulla mm. anoi, että siihan ja muun pienen kalan pyynti Torniojoen suun ja Kauosaaren (lähellä Kaulirantaa) väillä järjestettäisiin samalla aattoin kullekunnittaisen vaihtovuorojen perusteella yhteiseksi kuin lohenpyynti. Anomus, johon päättös annettiin 1769, ei kuitenkaan johtanut minkäänlaiseen tulokseen. Sianpyynnin verottomuudesta on vielä huomautus kuninkaan kirjeessä v:ka 1772. Kirje on kielittävä vastaus anomukseen saada siirtää Kukkolan kosken lohipato (*Herospato*) hiu-

¹ And. Joh. Malangren, int. 10–15.

² Lewenhaupt, int. 16—. Bilagor, n:o 24, s. 44, n:o 26, s. 53 ja n:o 88, s. 159.

kan alempaksi ja vapauttaa varha pato Jaakon päävästä yksinomaan sianpyynti; kirjeessä mm. mainitaan, että Hevospato on jo vu 1649 kalastusluetteloon merkity ja taksoitettu lohipadoksi ja että siasta ei Kukkola eivätkä muutkaan kylät ole koskaan suorittaneet mitään »tak-saa», joten Hevospodon on valtion edun takia pysytettävä kullekunna-saan lopittaksansa mukaisena pyyntipaikkana sen kuitenkin estämättä verotonta sianpyyntiä.¹

III.

Kun saaliin ja kooperustuu koskiäyreihin, joita eri talonumerolla ja niistä jakaantuneille alanumerolla on veromaansa mukaisesti erisuureiset määrit, niin jaon suorittaminen on verraten mutikiras toimitus, jonka ratkaiseminen kaloja punnitsematta ja tavallista jakolaskua käyttämättä on melkoisen vaikeaa matemaattinen tehtävä. Ensiksikin molemmilla koskilla kyläjäjakautuu kahteen suunnilleen yhtä suureen vuoroon, jotka lipposvat ja jakavat saaliin vuoropäivinä. Korpikylässä on Ylinenpää ja Alinenpää, Kukkolassa Vähäveroset ja Isoveroset; edelliset nimitykset perustuvat talojen maantieteelliseen järjestykseen jokivarressa; jälkimmäiset taas siihen, että Isoverosten vurossa on tasan 13 äyriä, mutta Vähäveroisilla on 13:n lisäksi pikkuvero eli $\frac{1}{3}$ äyriä vuorossaan; muuten talojen äyriluvussa ei ole suuria eroja. Ennen Pannimaan mukaan tuloa Korpikylän Alasesapäässä oli 12 $\frac{1}{3}$ äyriä, joten Pannimaan $\frac{1}{3}$ äyriä ei voitu liittää pysyväisesti kumpaan kaan, vaan sen on vuoroteltava joka toinen kesä Alasessa ja joka toinen Ylisesäpäässä. Samoin on Säipän äyriä laita Kukkolassa, vain se erotulksena, että Säipän on 2 kesää Isoverosten mukana, joilla muuten on 13 äyriä, ja yhden kesän Vähäverosten 13 $\frac{1}{3}$ äyriä mukana, jolloin vuorot kolmen kesän kuluessa tasoitettavat likipäin yhtä suriksi ($13 + 14 + 14 = 41; 13 \frac{1}{3} + 13 \frac{2}{3} + 14 \frac{1}{3} = 42$). Edellä mainitun Säipän koskikuntan ottamisesta vielä kerrotaan, että Säipän oli tuotava juusto- ja viina-anoksensa kerran kesässä molempien vuorojen lippomiehille, joten se silloin sai oikeuden olla mukana molemmissa jaoissa. Tästä on muistona sanontatapa: »Jai Säipän osalle» tai »Pääsi Säipän osalle», mitä käytetään henkilöistä, joita yhteissä asioissa omistaa hyvin.

Vaikka vuoron talot ovat kaikki päivittäin mukana jaossa, ne eivät kuitenkaan lähetä jokaisena vuoropäivänä miestään koskelle, vaan tässäkin noudatetaan tarkkaa äyrimääriään perustuvaa työvelvollisuutta; kuitenkaan lähettää jokaisena vuoropäivänä miestään koskelle 5 lippomies-^s uuttia. Kukkolassa vuoro panee vuorokaudeksi koskelle 5 lippomies-tä; Korpikylässä taas 4 miestä, paitsi milloin mukana on Pannimaa, jostaan paitasi ns. keittiö- eli paistisiian, joka myös kuului varhaan järjestelmään ja jonka katsotaan tullevan lipon kulumisen korvauksekseksi. Lip-

ta tulee viides mies. Otamme esimerkin Matkakosken lippousalkataulusta jaakonpäävilkolta 1939.

Päälysmies on ilmoittanut, että koski »panaan päivin» 20. päivänä heinäkuuta, ja arpa on määritellyt Ylisenpään alkamaan. Kun edellisenä kesänä Ylisenpään talovuoroista oli alkanut Vonkan ryhmä, alkaa nytt vuorostaan Martin ryhmä, ja ensimmäisenä on se alaryhmä, johontäin vuonna kuuluu myös Pennimaa, ja näin koskelle tulee 5 miestä. Tällöin koko pyyntikautinen vuorottelu muodostuu seuraavaksi:

20.	Ylinenpää: Martti (2 äyriä). Alakitti (1 ä.), Uusimaa (1½ ä.), Ylikauppi (1½ ä.) ja Pannimaa (2½ ä.).
21. 7.	Alanenpää: Heikka (2 2/3 ä.), Vanhapiha (1 ä.), Yliniva (1½ ä.) ja Mäkiöja (1 1/3 ä.).
22. 7.	Y: Martti, Ylikitti (1 ä.), Juntti (1½ ä.) ja Aalkauppi (1½ ä.).
23. 7.	A: Heikka, Vähälässi (1½ ä.) ja Kangas (1 a.).
24. 7.	Y: Vonkka (1 ä.), Haapea (1 ä.), Uusimaa ja Ylikauuppi.
25. 7.	Y: Martti, Alakitti, Juntti ja Aalkauppi.
26. 7.	A: Heikka, Tervahauta (1 ä.), Yliniva ja Rantaoja (1 1/3 ä.).
27. 7.	A: Heikka, Vanhapiha, Alaniva ja Mäkiöja.
28. 7.	Y: Martti, Ylikitti, Uusimaa, Ylikauuppi ja Pannimaa.
29. 7.	A: Heikka, Vähälässi, Yliniva, Kangas ja Mäkiöja.
30. 7.	Y: Vonkka, Haapea, Juntti ja Aalkauppi.
31. 7.	A: Heikka, Tervahauta, Alaniva ja Rantaoja.
1. 8.	Y: Martti, Alakitti, Uusimaa ja Ylikauuppi.
2. 8.	A: Heikka, Vanhapiha, Yliniva ja Mäkiöja (= 21. 7.).
3. 8.	= 20. 7. jne.

Nämä siis talot vuorottelevat useissa eri yhdystelmissä. Keskimäärin on koskella päivittäin edustettuna 6½ äyriä, mutta on enemmän ja taas vastavasti vähemmän. Alasenpään suurin talo Heikka saa lähettilä lipponiemeen jokaisena Alasenpään pyyntipäivänä eli 7 kertaa kahden viikon kierrossa. Ylisenpään Martti, jolla on 2 äyriä, lähettilä miehen 5 kertaa, puolentoista äyriä talot Juntti, Kauppi ja Uusimaa lähettilävät miehen 4, äyriä talot Haapea, Kitit ja Vonkka 3 sekä $\frac{1}{3}$ äyriin talo Pannimaa 2 kertaa pyyntiin kahden viikon kierron aikana. Seuraavana vuonna Pannimaa siirtyi Alaseenpäähän. Silloin Ylisesäpäässä Vonkan ryhmä alkaa ja kunakin päivänä tulee vain 4 miestä pyyntiin.

Miehen lähettiläminen koskelle ei ole vain työvelvollisuus, vaan se on myös sinä päivää etu, sillä kukaan lippomies saa itselleen saaliista päältä 10 lipposikku. Muistellaan, että ennen, kun talon miehet itse kävivät säännöllisesti Lippoamassa, siikoja sai päältä jaon vain seitsemän. Mutta kun lippomiehiksi on alettu yhä enemmän ottaa palkkaväkeä, on näiden siikujen luku korotettu 10:een. Muuta palkkaa lippomies ei saa-kaan paitasi ns. keittiö- eli paistisiian, joka myös kuului varhaan järjes-telmään ja jonka katsotaan tullevan lipon kulumisen korvauksekseksi. Lip-

pomiehen on se valittava saamistaan kaloista. Tietysti hänen valitsee suurimman kalan, joten se voi olla komea lohikin tai melkoinen taimen. Lipponies erottaa heti, kun saa ison kalan, sen paistisiäksi itselleen, vaikka hän ei sitä koskella syövään. Mutten keitto- eli paistisiäri kiertyminen lipposioista erilliseksi lisäpalkkioksi voi olla myöhäisempää palkkayynin alikaista pyytäjän työkalusta annettua hyvystä. Matkakoskelle, jossa talon miehet itse lippoavat, paistisiksi, joka vähennetään lipposioista, erotetaan vasta sitten, kun joku miehistä on sen todella ottanut syödäkseen tai valinnut erikseen kotiin vietäväksi, jolloin muutkin ennen joka varaavat saaliistaan samankokoisen kalan. Vanha säätö sekä loppoilla että silakkakoskilla tuntuu kuitenkin olevan, että pyyntimies saa vapaasti keittää niin paljon kalaa kuin itse jaksaa työnuoronsa aikana syödä, mutta ei enempää.

Lippomiesten työvuoro alkaa kello 19 illalla. Lipotaan, pidetään aina muutaman koitoksen jälkeen hiukkisen taukoja ja taas lipotaan. Haavien osuneet siiat tipautetaan rannalle vartavasten muodostettuihin pitäviin kivenkoloihin, joista ne taas poimitaan pitemmän tauon alkaessa sääkkeliin. Hyvän saaliin aikana renkulla on laatikko, johon lipon voi nopeasti tyhjentää. Kullakin on oma säälytyspaikkansa ja säkkinsä. Työvuoro on noin 20 tuntia, sillä tunnit kello 23:sta 3:een miedet viettävät nukkuen, öiden pimeessä unitumifit jatkuvat iltahämärästä aamunköiteeseen. Pimeässä siilka ei liiku. Parhaan pyynnin aikana, jolloin silkoja tulee nelkein jokaisella nostamalla, on tietenkin hyvin tärkeää, ettei vuoron vahingo tapahdu minuuteilleen samanaikaisesti joka päivä, jolloin pyyntivuorokaudet tulevat täsmälleen yhtä pitkät. Kun ennen ei jokamiehellä ollut taskukelloa elikä kelloja voitu radion mukaan joka päivä tarkistaa, otettiin ajannäytäjäksi jokin tiety kello, jonka mukaan elettiin. Ruotsin-puoleisessa Kukkolaissa on muutaman miespolven ajan ollut rantaa-aitan katolle rakennettu tornikello, jonka viisareiden muukaan Suomen-puoleinenkin kylä aloittaa ja lopettaa vuoronsa. Matkakoskella on myös eräänä koskitalan (vl. 1886) päädyssä kellotaulu ja aitassa seinäkellon kaappi ilman koneistoa. Kellottomana aikana lienee vuoron vaihdon ilmoittanut joksu »puolueeton» henkilö. Esim. Kiviran-nan lohipadolla Torniossa vuorovaihdon ilmoittamisesta ennen huolehti Mäki-Antti talo vetämällä joka ilta samaan aikaan säkin pitkän salon nenään merkiksi. Palkakseen talo sai kesän suurimman lohen (ellei isäntä ollut lohta jo ennen valinnut kuin suurin tuli).

Kun kello on lyönyt 7 illalla, tapahtuu *vaihetus*; lippomiehet nostavat haavinsa olalle, kokoavat viimeiset siitat kivikosta, ottavat aitasta päivän muuhun saaliin ja astuvat koskikentälle, jonne tyhjentävät sähkisä yhteen kasaan. Samalla hetkellä toisen vuoron miehet asettuvat lip-

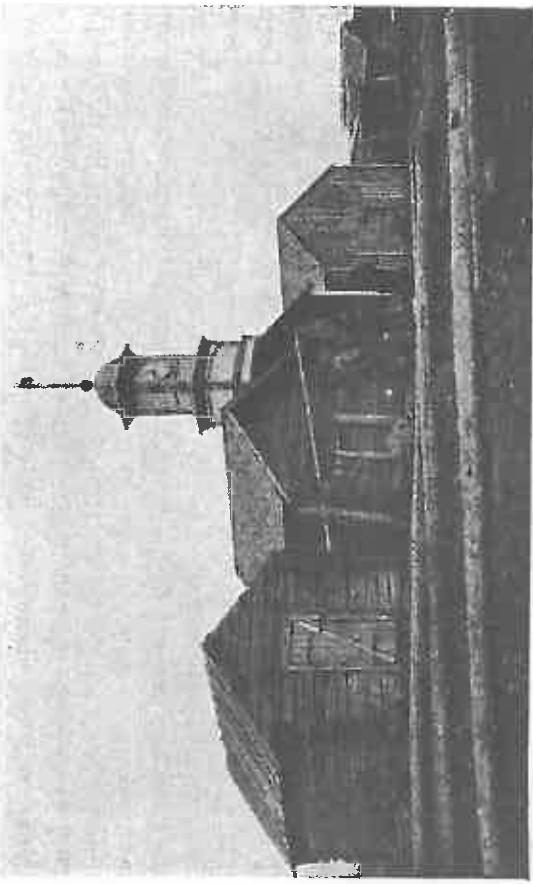
Ruotsin Kukkolan koskitaloja; keskellä »Punanen aitta» ja sen katolla tornikello.
Fataburen 1940.

pousten partaille. Elleivät he heti mene, saavat siivilliset eli »kolmannen päivän miehet» käyttää tilaisuutta hyväksseen.

Nyt koskikentällä alkaa jatkoimitus. Seuraamme sitä ensin Kukkolassa.¹

Jos kalajo on tullut vain 50 kpl. tai sitä vähemmän, toimitus käy hyvin yksinkertaisesti: kukaan pyyntimies saa vain henkilökohtaisen osansa, lipposiikansa. Mutta jos kalaja tuli 55 tai 77, milloin lippomiehiä oli 7, oli siitä ennen utta papinpalkkausjärestelmää erotettava papin *tunnit* eli kymmenykset, mitä ei vähemmästä päävansasalista ole maksettu. Tämä minimimääärä jakautui siis sitten, että lippomiehet saivat 50 tai 70 parasta slikaa, pappi 5 tai 7 keskinkertaista. Mutta mikäli kalajo on, kuten tavallista, enemmän kuin nämä etuolkeutetut, ne jäyvät *kyläjakoona*.

Jos on 13 äyrin eli Isoverosten päivä, jaetaan kalat lipposiikojen erotuksen jälkeen ensin viiteen yhtä suureen kassan, silmäämäärellä ai-na yhdisti suuri kala vuorollaan kuhunkin kasaan. Sitten jaetaan viides kasa kahtia, jolloin kylän kalista saadaan erilleen $\frac{1}{10}$ eli papin triunti. Papin edustaja pisteelee nämä heti *papinstiickiin*. Toinen puoli viidennestä kasasta jaettii edelleen kolmeen osaan, joista kolmastoista äyri saa 2

¹ Kukkolan sijajakotointius perustuu stuurimalta tuomari Panvo Alkuon 6. 8. 1938 palkalla tekemään muistiinpanoihin, jotka on osittain julkaistu Kansan Kuvallehdessä 1938, nro 33.

osaa ja vielä lisäksi kolmannesta osasta joka kolmantoista sian, jolloin siihen kasaan tulee $\frac{1}{18}$ kaikista kylälle kuuluvista kaloista. Jäljellä oleva vallinen viidennen kasan puolikkaan kolmannes (noin $\frac{1}{28}$) ja koskematon neljäs kasa ($\frac{1}{6}$) jaetaan nyt tasan kolmeen koskemattomaan isoon kasaan, jolloin saadaan 3 neljän äyriin kasaan. Nämä kukan taas jaetaan neljään yhtä suureen kasaan, jolloin saadaan 12 yhden äyriin kasaan, kolmastoista äyriin kasa oli alkuisemmin selvinnyt erilleen. Kasat arvotaan ja jaetaan tai yhdistetään kunkin koskiäyriluvun mukaisesti. — Jos on 13 $\frac{2}{3}$ äyriin eli Vähäveroisten piivä, joko on seuraava: 50 lipposiaan ja 5 papin kalan jälkeen jäännös jaetaan 10 kasaan, joista yksi tulee papille. Jäljellä olevista 9 kassasta kaksi tasataan toisinaan seitsemään kasaan. Näistä taas yksi jaetaan kahtia; toisen puhdiston eli $\frac{1}{14}$ koko kylän osuudesta saa kolmastoista äyri ja toinen puoli jaetaan vielä kolmeen osaan, joista kaksi osaa saa *pikkuvero* ($\frac{2}{3}$ äyriä) ja kolmas osa tasataan kuuteen jäljellä olevaan 2 äyriin kasaan. Nämä kasat jaetaan päästäään lopuksi yhden äyriin kasoihin, jotka sitten taas arvotaan ja senjälkeen talonumeroitain yhdistetään tai jaetaan mantaalin eli veroluvin mukaan.

Sama jakoperiaate kuin Kukkolassa on myös Matkakoskella: ensisäpätkänsä täytöntekijä ja työvalinneen (lipon) omistaja, sitten vanhin verotaja (kirkko ja pappi) ja vasta viimeksi pyytätilueen omistaja (kyllä), jolla ei ole ollut mitään vaivaa saaliin tavoittamisesta. Sekä Alasen- että Ylisepän *kylämuossi* siität ensin jaetaan 5 kasaan, jolloin saadaan papin kalat erilleen, kun yksi kasa jaetaan kahtia. Jos on Ylisepänäin jako ja Pannimaa on mukana, ja jaetaan viidennen kasan toinen puoli vielä kahtia, joista toisen saa Pannimaa ($\frac{2}{3}$ äyriä) ja toinen tasataan neljään koskemattomaan kasaan. Nämä kasat ovat 3 äyrin kasuja, joista ensimmäisen Vonkka ja Martti jakavat keskenään veroluvin suhteessa 1:2, toisen kasan Kaupit kahtia, kolmannen Juntti ja Uusimaa kahtia ja nejänne Alajä ja Ylikitti sekä Haapea kolmia. — Alasessapäässä kolmiäyriinen Heikka saa viidestä kassasta yhden kokoan eli »joka viidennen sian». Mutta milloin Pannimaa on mukana, täytyy saalis ensin jakaa 7 kasaan, ottaa sitten papin ja Pannimaaan kastausta korvausta Heikan kasaan, kunnes päästään siihen, että Heikalla on joka viides ja papilla joka kyrmmenes siika.

Kun saalis on jaettu, ei asia vielä ole selvä, vaan on toimitettava arpominen, jotta puoleeton kohtalo saisi määritätä kenelle samansuuruisen oikeuksien omistajista kulkun yhtä suureksi tarkoitettu kasa lopullisesti lankeaa. Jaon eri vaiheissa käytetään kolmea arpomismenetelmää. Kun koskemattomasta isosta kassasta on ensi erotettu 50 suurinta siikaa lippomiehille palkkakaloiksi viiteen 10 sian kasaan, oteaan ja pää toiseen kasaan, ja kysyy: »Kummankko otat, pääkö vai pyrstön?»

Lipposikkoja jaetaan. Michet parhailaan jättestelvät samansuurisia siikoja eri ryhmiksi, joista ne sitten jaetaan 5 kaseaan.

katsojista, tavallisesti jokin poikanen, joita jaon aikana oī aina runsaasti koskikentällä, arpojaksi. Hän käänfähä heti selkänsä ja »kattoo mettiähän». Tällä välin kukan lippomies valitsee itselleen merkin, lastun tai kiveroisen, jonka helposti tuntee, ja heittää sen toisten kanssa yhteen kasaan siikojen vierelle. Nyt arpoja käänthy ympäri, ottaa merkit ja laskkee yhden kullekin kassalle, mistä lippomies heti tuntee omansa ja koria kalat säkkis. Taloäyrien välisiä samansuuruisia kasoja arvottaaessa arpoja taas »katsoo metsää», ja jakaoa toimittava koski-isäntä kysyy sormellaan kasaan osoittaen: »Kenen läjä?», mihin arpoja vastaa mainitusti edelleen jaettaessa kahden niiden talon tai taloryhmän nimen. Tästä edelleen jaettaessa kahden osakkaan välisiä pienempiä kasoja toinen »katsoo metsää» ja toinen panee sian pitkälleen kasojen väliin niin, että pyrstö osoittaa toiseen ja pää toiseen kasaan, ja kysyy: »Kummankko otat, pääkö vai pyrstön?»

tai: »Pyrstökö vai pää on kala?» tai: »Pyrstökö vai pää on sinun?» Vastaus selinseisoja valitsee umpimähkään omansa.

Arpomis-kuten muutkin menetelmät näillä koskilla periytyvät hyvin vanhoilta ajoilta. Mainittakoon vain, että tapa arpoa yhden seistessä selin ja toisen osoittaa sormellaan nimeämäärsä kassaa on ollut käytännössä mm. Varsinais-Suomen saaristossa ja Laatokan rannoilla.¹ Tapa asettaa siika poikittain kasojen väliin ja tiedustella, kumman pään toinen haluaa, tunnetaan sanakäänteineenkin aivan samanlaisena. Taloista Siljanjärven nuotta-apajiltä.² Lastun tai muun tuntomerkin asettamisen jalkokoille on yhtäläisenä kuin Kukkolassa käytämissä esim. Etelä-Pohjanmaan ruotsinkielisellä rannikolla.³ — Jako- ja arpomisnenetelmät ovat Ruotsin-puoleissa Kukkolassa tietenkin samoilaiset kuin Suomen puolella.⁴

Vanha kaunis tapa on, että *jakoperi*⁵ annetaan köyhille osattomille. Jos kylänjakoon jää vähemmän kalajoja kuin senpääväisessä jakokunnassa on koskiäyrejä, ei kylänjako toimiteta, vaan kalat jäävät jakoperiksi. Samoin jakoperiä ovat ne pienet siiat, jotka viimeisessä kierrossa eivät mene tasana kalakasoihin.

IV.

Kesäisin koskikenttä on kylän keskus.

Siellä on kylän yhteinen koskikota, joka etenkin Kukkolassa on säilynyt rakenteeltaan hyvin vanhanalaisena. Keskellä lattiaa on noin kynärän korkuinen liesti ja sen yllä katossa avara *räppöniemi*⁶ ja matatala lakeistorni. Lieden pääillä taas riippuu kurkihirrestä *vincka*, johon keittopata ripustetaan. Pitkin seinänpäriä ovat leveät *livot*. Matkakosken kotaan on sitä viimeksi uusittaessa muurattu oikea nurkkatakka sivupiippuineen. Koskilaatit, joita ennen on ollut runsaammin kuin nyt, — Matkakosken kentällä muistetaan olleen 7 pieniä aitaa yhdessä rivissä, nyt vain 2 —, ovat yksityisten omistamia; tosin samalla aitalla on useita omistajia, ken omistaa puolet, ken vain yhden kahdeksan sen aitasta. Aitoissa säilytetään lippoustarvikkeita — *vempeliteitä* eli haavin suuvanteita, liponvarisia ja havaspusseja — sekä muita kala lastusvälineitä, kuten *mertoja*, *lanoja* ja *pajulicoita* eli pajuista punottuja

Suomen Kukkolan koskikota (vas.) ja koskilaattoja.

Mikäli kylän yhteisen omaisuuden hoitoon tarvitaan rahoja, ne hankitaan myymällä siikoja jakamattomasta kasasta. Tällä tavoin otettiin Kukkolassa myös rahat edellä mainitun Apajoen kylän kanssa käydyn pitkällisen käräjäytun kulunkehjin. Jos koskikentällä tarvitaan jotakin tilapäistä apuvirvoimaa, suoritetaan korvaus luonnossa siikoina. Niinpä on Kukkolassa tapana siikasunnuntaina lauantaina siivouttaa kenttää, pesetiäjä kodan lauteet ja tärkeimpien aittojen lattiat. Siivoajaekko saa palkakseen näin kantamuksen siikoja.

Vielä parikymmentä vuotta takaperin olivat Kukkolassa luvallisia jokakesäisiä »verottajia» myös Karungin lukkan, sunto ja Liakanjoen lauturi. He saapuivat vuorollaan eri aikoina koskikentälle ja viipyivät siellä kaksi vuorokautta tarjotien lippomiehille ja paikalle sattuneille koskiosakkaille kahvia ja nisuua. Olipa mukana myös »kermaa, jota kärpänen ei laki» (= viinää), mutta sitä tarjoiltiin vähän salaa. Vastalajaksi tästä hyvästä tarjoojat saivat kumpaanakin ilhana 50—100 siikkaa; annin suuruns riippui päivän saaliista.

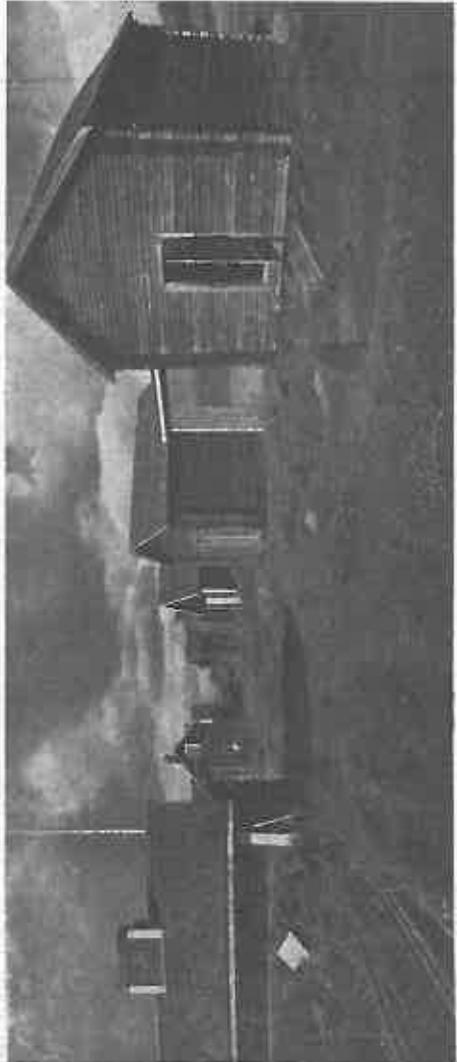
¹ E. A. Virtanen, Varsinais-Suomen yhteiskunnallista kansantutkintura, 217.

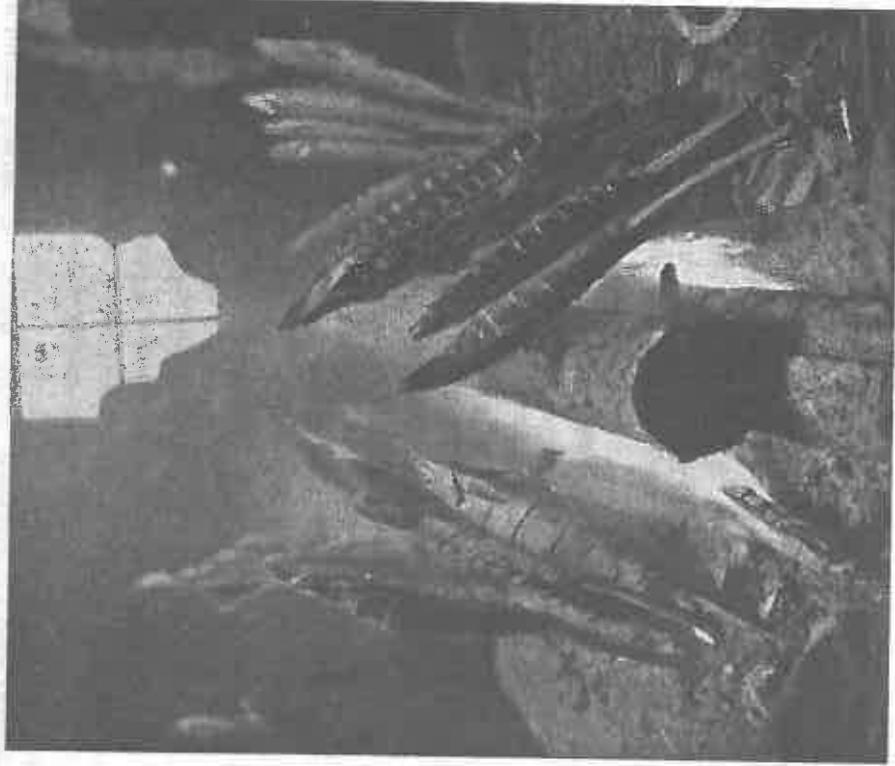
² John Granlund, Familj och färd. Grudbo på Sollerön, 93.

³ Gabriel Nikander, Allmendewasser und -wiese in den Dorfschaften von Schwedisch-Österbotten. Folk-Liv 1938, 51, 58.

⁴ John Granlund, Sirkfesten i Kukkola, 65. Fataburen 1940.

⁵ Vieraita koskikentällä käy ahkerasti. Alati pauhaava, jyllisevä koski ja sieltä pyydystettävä jalo kala ovat jo sinänsä jännittäviä tekijöitä, joikka vetävät kansaa puoleensa. Katsojia ja vieraanvaraaisuudesta

nauttijoita käy lähetä ja kaukaa. Siikapäivien aikana on joka ilta kentällä pieni kyläkokous. Auringon painuttuu suoraan lännelle alkaavat osakkaat pusseineen saapua kylänjakoa odottelemaan, köyhät osattomat vartovat jakoperia ja joku sivullinen mies aikoo vaidon aikana käyttää mahdollista »kolmannen päivän oikeutta». Vähän ennen valhetusta saapuu myös koski-isäntä jakaava valvomaan. Poikasia on tieteenkin eniten, he ovat kuin koulussa oppimassa taitavaksi lippomiehiksi, kosken ja perinnäisen elintavan tuttijoiksi.

Varsinaista »siikajuhlaa» vietetään Kukkolassa jaakonpiäiväikkolla siikasunnuntaina. Silloin tulee sadoittain vieraita kaukaisistakin kylistä sekä Tornion ja Haaparannan kaupungeista Ruotsin ja Suomen Kukkolaan. Ennen heitä saapuvat kaupustelijat ja muut keinottelijat virittämään ansjojaan. Kesällä 1939 oli Ruotsin puolelle siikasunnumtaiksi pystytetty mm. suuri sirkusteltta kaikkine kojineen, ja koneellinen musiikki voitti välim kosken pauhunkin. Vanhat kukkolalaiset valitavat, että tavaton väen paljous ja keinottelu ovat vieneet oikean tunnelman vanhalta siikajuhlalta. Hauskaa kaikilla kuitenkin näyttää olevan. Tavataan tuttuja, kätellään ja rupatellaan ryhmissä, ketetään kahvia, maistellaan evääriä ja ennen kaikkea syödään siika.

Vanhan ja vaativattona siikajuhlan ydin näyttääkin olevan siiniä, ettei talliin kaikki kentälle tulleet saivat yhteisessä koskikodassa vapaaasti keittää ja paistaa — ja syödä — siikaa niin paljon kuin semppäväisestä sääliista riitti. On huomattava, että siikasunnuntai on ensimmäinen pyhäpäivä varsinaisen vuoropyyynnin alussa, ja se voi olla nimenomaan ensimmäinen pyntipäivä. Tämä jo viittaa siihin, että juhla on mytologisperäinen. Jublan alkuperäinen tarkoitus on tieteenkin jo aikojen häipyneyt kansan tietoisuudesta, mutta suuranaisia viitteitä siihen kuitenkin voidaan vielä löytää toisilta kalastuspaikoilta. Niinpä Tornion Kivirannan karsinapadon vanhat lohi-miehet kertovat olleen vakinaisena tapana, että kun pato juhannuksen alla saatiiin pyyntikuntoon, panttiin ensimmäiset lohet pataan, ja syömään tulivat kakkii lähitienoilla olevat, varsinkin itsellisväkeä saapui silloin runsaasti. Lohita ei sinä päivänä säästetty. »Kun ei syöjä (syödä) raski, ei sieltä annetakkaan», selitti kirjoittajalle Kivirannan padon pyyntikunnan ikämies Pekka Ylivuukola. Aivan samaan tapaan on lohijuhlaa vietetty Tervolan Könkäään lanapadolla. Sielläkin ensimmäiset lohet on heti keitetty kalakentän kodassa, ja koko kullekunta on kertynyt syöminä, mukana tärkeimpinä padontekijät, 21 miestä ynnä poikaset. Syöttili lujasti, hyvin lujasti. Ruokalahua kiihotettiinkin lauseella: »Ei patokhan anna, jos ei kala syvä». Tämä lause selit-

Siikojen kostikodon liezellä paistumassa. Valok. I. Granlund 1938.

tää sattuvasti koko juhlan, joka ilmeisesti on hyvin vanha. Könkällä muistetaan, että ennen lohijuhaan liittyi myös ryppypjenotto, mitä varten kodassa oli pohkalippi. Tämä »uhriivina» on jo vuosia sitten välttunut kahviin, jota ryypätiän useita kupposia voimakkaan lohenliha-annoksen päälle.

Kukkolan ja Korpikylän koskikodissa siika keitetään ja paistetaan vanhoin rituaalisin menoin. Eineeksi kala keitetään. Otetaan juuri vedestä nostettuja vielä potkivia keskikokoisia siikoja noin pää miestä kohdalla, koriutaa eli perataan, jolloin »suoli ja sappi poistetaan, mutta näppi ja piippu jäteään», leikataan kappaleiksi ja viruttamatta — valeluvesi huonontaisi makua — heitetään palat kiehuvaan veteen pataan, joka riippuu vinkasta liedellä. Kypsyttyä palat nostellaan ka-

pustalla puijen *kaaran* molempien pähin. Keskele jää tilaa rasvaiseille liemelle, joka kuoritaan padasta veden päältä ja johon vielä kukan syöjä voi panna voikimpaleen höysteeksi. Kaara nostetaan pölkylle, syötäjät asettuvat ympärille ja tarttuvat sormin paloihin kastaen niitä liemessä ennen sruuhun vientiä. Syötävä ketä miellyttää, voi käydä kaupulla ryypäämässä padasta rasvaista keittolientä särpimeksi. Jos syönnin sattuu vieraas pistäytymään kotaan, tarjotaan auliisti keittoa. Kaikki kiittäävät, sillä maukkaampaa kakakeittoa saa tuskin missä. Asiantuntijat väittävät, että jo muutamankin tunnin varastoinnin huonontaa kalannmakua.

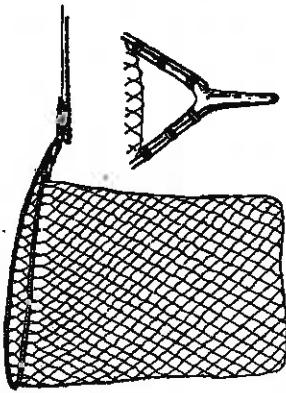
Päisti- eli *tilkkusikooa* valmistetaan toiseksi syöntikerraksi. Korjattua kalaa ei rytkäänsä saa huuhdella vedellä, koska siitä rasva vähenisi, liha *nöyrtyisi* ja kävisi sellaiseksi, että se paistaessa halkeilee. »Kun kala on koskesta nostettu, ei sille enää vettä näytetä», kuuluu vanha sääntö. Sen sijaan kalan kyljet lovetaan eli *kolutaan* piirteellä puukolla poikittain villoksia lihaan, jotta kypsyminen kävisi helpommin. Paistinvarttaaksi otetaan teräväpäiseksi vuoltu *tölkku*, joka pyrstön etupuolelle leikatusta lovesta työnnettiään pitkin selkäruodon sisuun kalan kiduskansien kohdalle saakka. Nyt varras pystytetään lieelle tulen hoiteeseen. Ensiksi asetetaan tulta vasten ruodollinen eii paksumpi puoli, koska tuore puoli tällöin paremminkin kestää raskaaman puolen paistamisen, ja varras myös paremmin säestyy tulelta pyrstön suojoissa. Paistajan täytyy olla varovainen, sillä helposti tulee *möksey* eli kala tipahtaa vartaasta tuhkaan, mille kaikki ärsytävästi nauravat paitasi siianvarastaja itse. Paistetut siitat valellaan suolavedellä ja kasataan sitten kaaran molempien pähin. Keskelle kaadetaan suolavettä, johon taas sormipaloja voidaan kastaa. Maukan aterian jälkeen sormet lopuksi nuollaan ja pyyhittääan housutustaan.

V.

Lippopyynnissä on nykypäivin säilynyt kappale ikivanhaa kalasuperinnettä, erittäinkin mitä tulee pyynnin teknillisseen suoritukseen. Juhan Kyseessä tavallisessa kansatiellellisessä katsennossa mitä alkuväät ole vuosituhsiin muuttuneet ja johon kuuluvaa ainoata pyyntilainetta, loppoa, on myös syytä pitää ikivanhana.¹ Erityisesti tornio-okoisen lipon läpin esineellinen vertauskohta on odotukseen mukai. Molempien seutujen lipoille on

tumusmerkillistä, että ne on sidottu yhteen useasta kappaleesta. Tyyppillinen on varitta ja haavin suuvannetta yhdistävä hankonen eli *haarukka*, joka on vuoltu lujasta ja joustavasta katajasta. Tämä välkipale ja sen sidonta tekevät lipon joustavaksi ja siten kestäväksi ja käytökeloiseksi voimakkaisakin virrassa. Kokemäkeläisessä lipossa joustavuutta on lisäty sitomalla *aseiden* eli suuvanteen osien liitoskohtaan vielä erilliset varpumaiset sivutuet eli *pulkamiehet*.² Tyyppilistä molemmille on myös se, että suuvanne on päälystetty himmeälä ja lujittavalla nahkahihnalla, joka vaimentaa sen kolaheluja pohjivin ja samalla lujittaa itse vannetta.

On hyvin todennäköistä, että Torniojoen varren suomalaisten esi-isät ovat tuoneet tuon pitkälle kehitetyn lipon siirtynessään joskus keskiajalla Satkunnasta kauas pohjoiseen. Samantapainen lippo on ollut käytännössä myös satakuntalais-hämäläisen eräalueen Kesk-Suomen koskilla. Tähän tyyppiin kuuluvia kalastusvälineitä sujakoine varsinneen voidaan pitää erityisenä koskilippona, jonka läheisiä sukulaisia ovat myös Ylä-Ruotsissa käytetyt siikalipot ja joka siten näiden kanssa muodostaa oman pohjoismaisen ryhmäänsä. Pohjois-Ruotsissa niistä käytetään nykyisin nimeä *håw* (< suom. *haavi*), mutta vanhemmassa ruotsissa ne tunnettiin nimellä *glip*, kuten mm. käy ilmi muutamasta Kokemäenjoen Lammaisten kosken kalastusta koskevan asiakirjan maininnasta vuodelta 1453: »Kokemäen talonpojat kalastakoot [Lammaisten kosken] saaren eteläpuolella lipolla (med glipor), joita täällä kutsutaan *lipoksi*.³ Tämä keskiaikainen asiakirja samalla paljastaa, että suomen sana *lippo* on kauan sitten lainattu skandinaavisesta kielimuodosta. Kun *glip*-pyrydys laajoilla alueilla tarkoittaa enimmäkseen avarasuoista tyvenessä vedessä käytettyä haavia⁴, voimme hyvällä syyllä pitää koskilippoa siitti tietylissä luonnonsuhteissa pitkälle kehittyneenä erikoispyydykseniä, jonka huippuasteella edustavat Kokemäen- ja Torniojoen lipoit. Laatokan Karjalan koskilipot ovat hiukan yksinkertaisia.

Karunkilainen siikalippo.

¹ U. T. Sirelius, Suomalaisten kalastustarinoita, 123—.
² Rat bånderne aff Kumma matte fiske met glipor, som haer kallas lippa, a sudre syddona uppna then holmens. Registrum Ecclesiae Aboensis, no 562, s. 446; ks. myös FJF IV, 95—. Samanaikaisessa laamannin tuomiossaa mainitaan myös *lipio*-muoto (Hausen, Finlands medeltidsurkunder IV, 40).

³ Eesti Keel 1926, 13—; I. Manninen, Sachkultur Estlands (Tartu 1931), 157;

semperia, nim. 2-osaisia.¹ Vielä yksinkertaisempia ja kehittymättömämpiä ovat Varsinais-Suomen väähäisissä sisävesissä käytettyt lipot.² Kun mainitussa keskiaikaisessa asiakirjassa puhutaan lippopyynnistä Lammastien kosken Kari-nimisessä saarella, on selvää, että se tarkoittaa juuri koskilippousta eikä suvantovedessä tapahtuvaa lipon vetämistä, mitä myös on Kokemäenjoella harjoitettu³, ja on siis täysin rinnastettavissa pohjoisten jokien koskilippoukseen.

Toisiinkin Kukkolan ja Korpikylän sianlippouksen arkaistisissä piirteissä on Kokemäenjoelta löydettävissä lähimmät vertauskohdat. Niinpä siellä on kyläkunnista kokoontunut kalastuspaikoille »siikaa syövään» ja viettämään siellä jonkinlaista juhlaa, jolle tunnusmerkkilistä on ollut ylen kova siikakeiton tai paistetun sian syöminen ja kilipaleikit.⁴

Mahdolla on, etiä edellä kuvailulla Kemi- ja Torniojoen *siikapäivyllä* ja kalastuksen *päiväintpanolla* on alkoimaan myös ollut vastineensa Kokemäenjoella. Siihen saattaa viitata vanha, erityisesti Lammastien koskelta tunnettu termi *lukupäivät*, joilla 1500-luvun alkupuolella saakka on tarkoitettu neljän syyskuun juhlapäivän (Olavin 29. 7., Laurén 10. 8., Marian tainaaseenastumispäivän 15. 8. ja Marian syntymäpäivän 8. 9.) runtua ja joista myöhemin on käytetty myös nimitystä *kruunun päivät*. Lukupäivinä saatu saalis on langennut kokonaisuudessaan valtioille.⁵ Mutta edellämainitusta keskiaikaisesta lähteestä saamme tietää, että *lukupäivä* kuului tiettyyn taloon. Siinä sanotaan: »Jolla on Kokemäen kuninkaankartano, on kaksi miehen osaa mainittun saaren eteläpuolella ja mainitulla saarella kaksi päivää, joita täällä kutsutaan lukupäiviksi, jotka ovat Pyhän Olavin päivä ja Marian tainaaseenastumispäivä».⁶ Toiset kaksi lukupäivää, nim. Laurin päivän ja Marian syntymäpäivän runnut, ovat ilmeisesti voineet muodostua messun ja sykskuun keskivaiheen välillä käy ilmi, etiä kyseessä on siisiika Kokemäenjoessa ei vielä ollut valtion omistama ja jolloin kylän talot sitä vapaasti lipposivat tai tokeillaan pyysivät koskistaan, niin on

helppo kuvitella, etiä luonnollisin kalastusoikeudellinen järjestys oli silloin sama, mikä edelleen on käytännössä esim. Tervolan Könkään padolla. Kun siika alkaa todenteolla nousta, pannaan kevätkesän lohenpyynnissä toiminut pato jaakkona päivin. Silloin alkaa 40 vuorokautta kestävä *siikapäivys*, jossa on »päivä» lokaisella Koivun ja Runkauksen kylän vanhalla talolla eli paremminkin talonumerolla, joita on yhteensä 34. Lisäksi »luetaan» papille 4 päivää eli kymmenykset; jäljellejäävät 2 päivää ovat nimeltään *väenpäivät*. Silloin saatu saalis käytetään yhteisiin kuluuihin tai jaetaan osakasteen kesken. Jaossa ei oteta huomioon talon veroluksua; on vain talu kuin talo.¹

Päinvastoin kuin Kemi- ja Torniojoella sianpanyyti Kokemäenjoella joutui jo varhain valtion yksinoikeudeksi, mikä tietenkin nopeasti muutti vanhan kalastusoikeudellisen järjestelmän. Jo keskiajalta tunnetaan tapauksia, etiä krunun vuokrasi suuria kalastusalueita yksityisille. Varhaisin tunnettu vuokraruomio on v. Ika 1463, jolloin muutamalle Peder Svärdille vakautettiin kaikki yleiset kalastamot Käriäjämäestä Lammaisin silloisen Kokemäen pitäjän rajain sisällä.² Vain tavalliset talonpoikaistalot menettivät vanhat oikeutensa loheen ja siikaan; sensjaan kirkolliset ja maalliset virkatalot ymnä aatelisilat säilyttivät vanhat oikeutensa, kuten yksityiskondittain selviää Kokemäenjoen kalastamoiden saaliinjako- ja vuokramaksuselvytsistä.³ Nämä ollessa on todennäköisistä, etiä Kokemäen kartanon *lukupäivä* on alkuaan peräisin vanhasta kansanomaisesta siikapäivästä. On hyvin luonnollista, etiä lukupäivät ovat kiintyneet sianannousuajan suurimpien kirkolisten juhlien jälkipäiviin, sillä katolisena aikana ei liene itsenään Olavin, Laurin tai Marian messuina kalastettu, joten runun alkaessa lippopoportaiden kalahaudat olivat täynnä siikoja.

Nämä Kokemäenjoen lukupäivien valaistuksessa voimme peräpohjalaista siikapäivystä pitää varsin vanhana ja omaperäisenä yhteenkuun kunnallisensa laitoksena.

Kustaa Vilkuna.

¹ Kliroittajan matkalta 1930.

² Hauser, Finlands medeltidsurkunder IV, 220.

³ P. Brofeldt, Selostus Kokemäenjoen pato- ja ruottakalastuspalkkien omistus- ja käyttöökeudesta. 18—. Maataloushallituksen Tiedonantoja n:o 257 (Helsinki 1938).

⁴ Edellä oleva kirjoitus liittyy Kanssatielleisen Filmin työssä ja Sian- lippousta maist. Envo MÄKINEN filmasi ja valokuvasi 8. 7. 1938 Matkakoskella meno- matkallaan Lappiin ja 24. 7. Kukkolassa paluumatkalla. Filmauuspalkalla tekeminsä muistiinpanoihin allekirjoittanut on saanut arvokkaita lisä kirjeellisesti maanvilj. SALMO PAULIJA Kukkolasta ja HANNES KANTOJÄRVELÄ Korpikylästä. molemmille näille asiantuntijoille lausun parhaan kiitokset, samoin tuomari RAIVO AXELLE, jonka muis- timpanoja olen saanut käytävä.

⁵ Sirelius, Suomalaisien kalastus, 122.

⁶ Kastaa Vilkuna, Varsinaissuomalaisen kansanom. taloudesta, 31.

⁷ Virritäjä II (Porvo 1886), 127; Sirelius, Suomal. kalastus, 125.

⁸ F. Lähteenjo, Kokemäenjoen sian- ja lohenpyynnistä. Virritäjä II, 142—144.

⁹ J. A. Lindström, Kumo socken uti historisesti hänenkä. Suomi 1880, 224.

¹⁰ Vppa forde holmen sidre sydona och twa dagga vppa forde holmen, som haer kallas luku dage, som aere sancte Olafus dag oc Warefrdag assumptionis. REA, 446.